

Disciplines: Business Administration, Economy, Econometrics, Finance, Labour Economics, Political Science, Public Administration, International Relations

DEMOKRASİNİN GÖSTERGELERİNİN İNSANİ GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ: AB ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ¹

The Effect of Democracy Indicators on Humanity Development: A Panel Data Analyses on European Union Countries

Arş. Gör. Mustafa Necati ÇOBAN

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Tokat / TÜRKİYE

Doç. Dr. Rüştü YAYAR

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Tokat / TÜRKİYE

Çoban, M. N. & Yayar, R. (2018). "Demokrasinin Göstergelerinin İnsani Gelişmişlik Üzerine Etkisi: AB Ülkeleri Üzerine Bir Panel Veri Analizi", Vol:4, Issue:20; pp:642-651 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

03/04/2018

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

28/04/2018

Anahtar Kelimeler

Demokrasinin göstergeleri, insani gelişme, refah, panel veri analizi, AB Ülkeleri

Keywords:

Indicators of democracy, human development, welfare, panel data analysis, EU Countries

ÖZ

Demokrasi ve kurumsal yapılar ile refah arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik dünden bugüne bir çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yaygın görüş demokrasinin göstergelerinin refahı olumlu yönde etkilediği yönündedir. Bu çalışmada Avrupa Birliği ülkelerinde 2007 ile 2014 yılları arasında demokrasinin göstergelerinin bir refah göstergesi olarak insani gelişmişlik üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada demokrasi göstergeleri olarak The Economist Demokrasi Endeksi ve Property Rights Alliance tarafından ortaya konan Mülkiyet Hakları Endeksi ele alınmıştır. Demokrasi göstergeleri dışında ticari açıklık oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı, kamu eğitim harcamaları ve kamu sağlık harcamaları değişkenleri çalışmaya dahil edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra insani gelişmişlik göstergesi olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından ortaya konan İnsani Gelişmişlik Endeksi alınmıştır. Çalışmada belirtilen amaç dahilinde panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları neticesinde Avrupa Birliği ülkelerinde demokrasinin göstergeleri ile insani gelişmişlik arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

ABSTRACT

There have been many researches carried out up to now to determine the relationship between democracy and institutional establishments and welfare. In this context, it is widely known that the indicators of democracy affect the welfare in a positive way. In this study, it was aimed to investigate the effect of democracy indicators on the human development as a prosperity indicator in the European Union countries between 2007 and 2014. The democracy indicators in the study included the The Economist Democracy Index and the Property Rights Index laid down by the Property Rights Alliance. Apart from democracy indicators, trade openness ratio, unemployment rate, inflation rate, public education expenditures and public health expenditures variables have been included in the study. Besides all these, Human Development Index exposed by United Nations Development Program (UNDP) was accepted as a human development indicator as well. At the end of the analyses, there was seen a meaningful relation statistically in a positive way between the democracy indicators of European Union Countries and the development of humanity.

1. GİRİŞ

Refah, bireyler ve toplumlar için önemli bir amaç olarak görülmekle beraber iktisat bilimi içerisinde kapsamlı bir yer edinen önemli bir kavramdır. Toplumların refah seviyelerinin yükseltilmesi, bilim adamlarının, politika yapımcılarının ve siyasilere uğraş verdiği önemli bir mesele olarak gözlemlenmektedir.

¹ Bu çalışma, Mustafa Necati ÇOBAN'ın doktora tezinden faydalanılarak türetilmiştir.

Refahın ölçümü kapsamında kullanılan araçlar toplumların refah düzeyleri hakkında bilgi sağlamakla beraber dünden bugüne refah göstergesi olarak alınan araçlar içerisinde en çok iktisadi büyüme göstergelerinin kullanıldığı görülmektedir. Zaman içerisinde milli gelirin refahın sadece ekonomik boyutunu, diğer bir deyişle sadece ekonomik refah seviyesini ortaya koyduğu yönündeki eleştiriler yeni refah göstergelerinin doğmasına zemin hazırlamıştır.

Mili gelirin refahın sosyal boyutunu ortaya koymadığı yönündeki görüşler neticesinde ortaya çıkan İnsani Gelişme Endeksi (HDI), 1990 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından senelik olarak yayımlanmaktadır. İnsani gelişmişlik endeksi, toplumların ekonomik refah boyutunun yanı sıra sosyal refah boyutunu da ortaya koyan önemli bir refah göstergesi olarak tanımlanmaktadır.

İnsani gelişme endeksi, 3 farklı kesitin bileşiminden oluşmakta ve bu kapsamda toplumların refah düzeyi ortaya konulmaktadır. Bu üç kesitin ilki, doğumda yaşam beklentisidir. Buna göre doğumda yaşam beklentisi; uzun ve sağlıklı olmalıdır. Bir diğer kesit, toplumdaki yetişkin okur/ yazar oranı ve brüt okullaşma oranıdır. Bir diğer kesit ise satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen GSYİH'dir. Doğumda yaşam beklentisi insani gelişme endeksinin sağlık boyutunu, toplumdaki yetişkin okur/ yazar oranı ve brüt okullaşma oranı insani gelişme endeksinin eğitim boyutunu ve satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen GSYİH ise insani gelişme endeksinin ekonomik boyutunu ortaya koymaktadır. Böylelikle toplumların sadece ekonomik refah düzeyleri ortaya koyulmamakta, aynı zamanda önemli beşeri sermaye unsurları olan eğitim ve sağlık gibi unsurlarla beraber toplumların sosyo-kültürel gelişmişlik durumları belirtilmektedir.

Demokrasi, insanların hak ve özgürlüklerini temin eden ve koruyan önemli bir mekanizma olmakla beraber refah üzerindeki etkisinin yapılan çalışmalar ve araştırmalarla beraber farklı sonuçlar gösterdiği görülmektedir. Belirli bir kesime göre demokrasi refahı olumlu etkilemekte iken, belirli bir kesime göre demokrasinin refah üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Farklı bir kesim ise demokrasinin refahı olumsuz yönde etkilediğini savunmaktadır. Fakat literatürdeki baskın görüş demokrasinin refahı olumlu yönde etkilediği yönündedir.

Demokrasi kapsamında mülkiyet haklarının korunmasının ve güçlendirilmesi oldukça önem arz etmektedir. Mülkiyet haklarının korunması ve güçlendirilmesi ile beraber bireyler ekonomik özgürlüklerine sahip olmakta ve koruyucu bir mekanizma olarak güçlü bir kurumsal yapının varlığı ile kendilerini özgür ve güvende hissetmektedirler. Bu kapsamda yapılan araştırmalar mülkiyet haklarının refahı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın amacı Avrupa Birliği ülkelerinde demokrasinin göstergelerinin bir refah göstergesi olan insani gelişmişlik üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu amaç dahilinde panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Demokrasi göstergeleri olarak The Economist Demokrasi Endeksi ve Property Rights Alliance tarafından ortaya konan Mülkiyet Hakları Endeksi ele alınmıştır. Veriler 2007 ile 2014 yılları arasında kapsamaktadır.

Çalışmada Giriş bölümünün dışında literatür taraması, veri seti ve yöntem, uygulama ve sonuç bölümleri bulunmaktadır. Literatür taraması kapsamında benzer konularda gerçekleştirilmiş olan çalışmalar ve bu çalışmalarda elde edilen sonuçlar derlenmiştir. Veri seti ve yöntem kısmında ise çalışmadaki amaç kapsamında kullanılacak olan değişkenlere ait olan verilerin hangi birimlerden tedarik edildiği açıklanmış, aynı zamanda çalışmada kullanılacak olan yöntem ifade edilmiştir. Uygulama kısmında ise gerçekleştirilen panel veri analizi sonrasında elde edilen bulgular ortaya koyulmuştur. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgulara yönelik bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Demokrasinin insani gelişmişlik üzerine olan etkisi, araştırmacılar tarafından merak edilen ve bu kapsamda çalışmalar gerçekleştirilmiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde demokrasi ve insani gelişmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında özellikle yabancı literatürde sayıca daha fazla çalışmanın yer aldığı görülmektedir.

Welzel ve Inglehart (2001), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada demokratik ilerlemelerin ve bu kapsamda ortaya konan rejim değişikliklerinin insani gelişim üzerine etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda rejim değişikliği gerçekleştirerek demokratik yükseliş gerçekleştiren 60 ülke incelenmiştir.

Çalışmada demokratikleşmenin kültürel modernleşme üzerine olumlu yönde etkisinin olduğuna ve böylelikle insani gelişimi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Olson (2003), yapmış olduğu çalışmada otokratik rejimlerde demokrasinin kalkınma üzerine olan etkisini araştırmıştır. Olson, otokratik rejimlerde uzun soluklu kalkınmanın önündeki en büyük engelin bireysel hakların otokratik rejimlerde asla güvence altına alınmaması sonucuna ulaşmıştır.

Ross(2006), yapmış olduğu çalışmada politik rekabetin ve politik özgürlüklerin mutlak manada insani refahı artırmayacağını öne sürmüştür. Bu kapsamda 168 ülkeye ait 1970 ile 2000 yıllarına ait veriler analiz edilmiştir. Demokrasi seviyesindeki kayıplarla doğru orantılı olarak düşük bebek ölüm oranları gözlemlenmiş ve demokrasi seviyesindeki artışın bebek ölüm oranlarını düşürmediği ve hatta demokratik manada geriye gidişin bebek ölüm oranlarını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tsai(2006), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada gelişmekte olan 119 ülkede demokratikleşmenin insani gelişmişlik üzerine olan etkisini araştırmıştır. Çalışmada sonuç olarak 1980'li ve 1990'lı yıllarda insani gelişmişliğin demokrasilerde en üst seviyelere ulaştığı gözlemlenmiş fakat aynı zamanda demokratikleşmenin insani gelişmişlik endeks değerlerindeki değişimi açıklama kapsamında güçlü bir belirleyici olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Gerring, Thacker ve Alfaro (2007), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada demokrasinin sosyal refah üzerine olan etkisini araştırmış ve bu kapsamda sosyal refah göstergesi olarak insani gelişmişlik kavramını ele almışlardır. Bu kapsamda belirli bir yıldaki demokrasi düzeyinin insani gelişme düzeyini etkilediği ve geçmiş yüzyıldaki demokrasi stoğunun insani gelişme düzeyini etkilemesi olmak üzere iki farklı hipotez test edilmiştir. İnsani gelişmişlik göstergesi olarak bebek ölüm oranları ele alınmıştır. Bu kapsamda zaman serisi analizi gerçekleştirilmiştir. 1960 ile 2000 yılına dair veriler kullanılarak her gelişmişlik düzeyinden toplam 159 ülke analize dahil edilmiştir. Çalışmada belirli bir yıldaki demokrasi düzeyinin insani gelişmişlik düzeyini etkilediğine dair somut bulgulara ulaşılamamışken ülkelerin geçmişten gelen demokrasi stoğunun insani gelişmişlik düzeyini olumlu yönde etkilediğine dair önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Gürses (2009), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada Türkiye'nin uluslar arası alanda insani gelişme kapsamındaki konumunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu kapsamda İnsani Gelişme Raporları'ndan faydalanılmış ve Türkiye'nin gelir bağlamında güçlü olduğu fakat bilgi bağlamında zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uzun (2009), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada mülkiyet haklarının ekonomik refah üzerine olan etkisini incelemiştir. Bu kapsamda Uluslar arası Mülkiyet Hakları Endeksi (IPRI) değerleri ışığında Türkiye ve diğer ülkeler değerlendirilmiştir. Mülkiyet hakları endeks değerlerinin gelişmiş ve kalkınmış ülkelerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada Türkiye'de ve Latin Amerika Ülkelerinde özgürlüklerin kalkınma üzerine olan etkisini araştırmışlardır. Ele alınan bu ülkelere yönel panel veri analizi gerçekleştirilmiş ve bu analiz sonucunda mülk edinme özgürlüğü, rüşvet vermeme özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü değişkenlerinin ekonomik kalkınma ile doğrusal yönlü bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiş, lakin sermaye özgürlüğü ve yatırım özgürlüğü değişkenlerinin ise kalkınma ile negatif yönde bir ilişki içerisinde olduğu saptanmıştır.

Berggren (2012), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada demokrasinin insani gelişmişlik üzerine olan etkisi araştırılmıştır. Bu kapsamda demokrasi göstergeleri olarak Freedom House'un siyasi haklar ve sivil özgürlükler değişkenleri ele alınmıştır. İnsani gelişmişlik göstergesi olarak ise insani gelişme endeksi (HDI) alınmıştır. 146 ülkenin 1980 ile 2010 yılları arasına dair veriler alınarak panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada demokrasinin ve demokratikleşmenin insani kalkınma için ekonomik kalkınmaya göre daha önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bununla beraber demokrasi ve demokratikleşmenin insani gelişmedeki değişimlere olumlu yönde etkileri olduğu saptanırken, ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Saha ve Zhang (2012) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada demokrasinin ve ekonomik büyümenin insani gelişmişlik üzerine olan etkilerini araştırmışlardır. Bu kapsamda 170 ülke için 1980 ile 2010 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada demokrasinin insani gelişmeyi ekonomik kalkınmanın her seviyesinde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber

ekonomik büyüme ve demokrasi arasındaki etkileşim etkisi neticesinde büyüme düzeyinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde demokrasinin insani gelişmeyi artırdığı gözlemlenmiştir.

Kudamatsu (2012), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada demokratik ilerlemenin bebek ölüm oranlarına olan etkisini incelemiştir. Bu kapsamda 28 Afrika ülkesinde retrospektif doğurganlık araştırmalarından faydalanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada demokratik anlamda gelişme ile bebek ölüm oranlarındaki düşme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Imandoust ve Montazeri (2013), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada demokrasinin insani gelişmişlik üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bu kapsamda OPEC ülkelerine ait 1996 ile 2010 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Çalışmada demokratik ilerlemeleri sağlamaya yönelik gerçekleştirilen düzenlemelerin insani gelişmişlik üzerinde olumlu yönde etkileri bulunduğu neticesine ulaşılmıştır.

Gerring, Knutsen, Skaaning, Teorell, Maguire, Coppedge ve Lindberg (2015), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada demokrasinin seçim bileşeninin insani gelişim ve insani kalkınma üzerine olan etkisini araştırmışlardır. Bu kapsamda insani gelişmişlik göstergeleri olarak bebek ölümleri, çocuk ölümleri ve doğumda yaşam beklentisi ele alınmıştır. Demokrasi göstergesi olarak ise MEDI (Multiplicative Electoral Democracy Index) kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlarda partiler arası seçim rekabetinin insanlarla daha güçlü bir ilişki kurulmasını sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla beraber demokrasinin seçim yönünün insani gelişim ile doğrusal yönde bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Miller (2015), yapmış olduğu çalışmada seçimlere yönelik rekabetlerin insani gelişmeyi nasıl etkilediğini araştırmıştır. Bu kapsamda 152 ülkeye ait 1960-2007 yılları arasını kapsayan veriler kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Olgunlaşmış demokratik sistemin varlığı ile beraber otoriter rejimlerdeki seçim sistemlerinin bebek ölümlerini azaltmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yalçın ve Çakmak (2016), yapmış oldukları çalışmada kamu sağlık harcamalarının insani gelişmişlik üzerine olan etkisini araştırmışlardır. Bu kapsamda Türkiye ele alınmış ve 1991 ile 2013 yılları arasına ait hekim başına düşen birey sayısı, yataklı sağlık tesisi ve kamu sağlık harcamasının GSYİH'ya oranı verileri kullanılarak regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada sonuç olarak kamu sağlık harcamaları değişkeni ile insani gelişmişlik arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin var olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Annaka ve Higashima (2017), yapmış oldukları çalışmada demokrasinin göstergelerinin insani gelişim üzerine olan etkisini araştırmışlardır. Çalışmada insani gelişim göstergesi olarak bebek ölüm oranları ele alınmıştır. Demokrasi göstergesi olarak ise Polity IV endeksi içerisinde yer alan Polity2 göstergesi alınmıştır. Analize 173 ülkeye dair 1800 ile 2015 yılları arasını kapsayan veriler dahil edilmiştir. Bu kapsamda panel regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve demokratik ilerleyişin bebek ölüm oranlarını uzun vadede azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Günel, Çağlar, Uyar, Karadeniz ve Yeşilyurt (2017), yapmış oldukları çalışmada Türkiye'de illere göre insani gelişme endeksi ortaya koymuşlardır. Ortaya koymuş oldukları endeks değerleri kapsamında Türkiye'de insani gelişmişliğin en yüksek olduğu ilin Ankara, en düşük olduğu ilin ise Muş olduğu neticesine varılmıştır.

Pehlivanoğlu ve Alabaş (2017), yapmış oldukları çalışmada kurumların insani gelişme üzerine olan etkisini incelemişlerdir. Bu kapsamda Türkiye için 1996 ile 2014 yılları arası veriler kullanılarak VECM yöntemi ile analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kurumsal yapı göstergesi olarak Dünya Yönetişim Göstergeleri(The Worldwide Governance Indicators) kullanılmış, insani gelişme göstergesi olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafınca her sene oluşturulan İnsani Gelişme Endeksi kullanılmıştır. Çalışmada sonuç olarak Türkiye'nin insani gelişmişlik seviyesine hukukun üstünlüğü, hükümetin etkinliği ve politik istikrar ve şiddetsizlik göstergelerinin pozitif etkide bulunduğu saptanmıştır.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Avrupa Birliği ülkelerinde demokrasi göstergelerinin önemli bir sosyal refah göstergesi olan insani gelişmişlik üzerine olan etkisi araştırılacaktır. Çalışmada demokrasi göstergeleri olarak

The Economist Demokrasi Endeksi ve Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi tercih edilmiştir. İnsani gelişmişlik göstergesi olarak ise İnsani Gelişmişlik Endeksi tercih edilmiştir. Ticari açıklık oranı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, kamu sağlık harcamaları ve kamu eğitim harcamaları ise açıklayıcı değişkenler olarak tercih edilmiştir. Tüm bu değişkenlere ait veriler 2007-2014 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Değişkenler tercih edilirken literatürdeki benzer çalışmalar göz önüne alınmış ve verilerin kullanılabilirliğine dikkat edilmiştir.

Çalışmada Avrupa Birliği ülkelerinde demokrasinin göstergelerinin insani gelişmişlik üzerindeki etkisini test etmeye yönelik dengeli panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Her bir yatay kesit verileri eşit uzunlukta olduğu için bu çalışmada dengeli panel veri analizi söz konusudur. Panel veri modelinin tahmin edilmesinde Stata 14 paket programından faydalanılmıştır. Çalışmada tahmin edilen model aşağıdaki gibidir :

$$HDI_{it} = \beta_0 + \beta_1 DI_{it} + \beta_2 PRI_{it} + \beta_3 TOR_{it} + \beta_4 UR_{it} + \beta_5 IR_{it} + \beta_6 EE_{it} + \beta_7 HE_{it} + \varepsilon_{it}$$

Tahmin edilen bu modelde i ülkesinin t dönemindeki insani gelişmişlik endeksi değeri (HDI) bağımlı değişken olarak alınmıştır. Demokrasinin göstergeleri olarak ele alınan demokrasi endeksi(DI) ve mülkiyet hakları endeksi (PRI) bağımlı değişken olarak alınmıştır. Diğer bağımlı değişkenler ise ticari açıklık oranı (TOR), işsizlik oranı (UR), enflasyon oranı (IR), kamu eğitim harcamaları (EE), kamu sağlık harcamaları (HE) olmakla beraber bu bağımlı değişkenler kontrol değişkeni olarak eklenmiş olup bu kontrol değişkenlerin seçiminde örnek çalışmalardan faydalanılmıştır. Tablo 1’de çalışmada kullanılacak bağımsız değişkenlerin kısaltması ve insani gelişmişlik üzerine olan etkisinin yönü ifade edilmiştir. Demokrasi endeksi, mülkiyet hakları endeksi, ticari açıklık oranı, kamu eğitim harcamaları ve kamu sağlık harcamaları değişkenlerinin insani gelişmişlik üzerine olan etkisinin literatürdeki çalışmalarla benzer şekilde insani gelişmişlik düzeyini pozitif yönde etkilemesi beklenmekte iken işsizlik oranı ve enflasyon oranı değişkenlerinin insani gelişmişliği negatif yönde etkilemesi beklenmektedir.

Tablo 1: Değişkenler ve Katsayıların Beklenen İşaretleri

Değişkenin Adı	Değişkenin Kısaltması	HDI Üzerindeki Etkisi
The Economist Demokrasi Endeksi	DI	+
Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi	PRI	+
Ticari Açıklık Oranı	TOR	+
İşsizlik Oranı	UR	-
Enflasyon Oranı	IR	-
Kamu Eğitim Harcamaları	EE	+
Kamu Sağlık Harcamaları	HE	+

Demokrasi endeksine dair veriler The Economist’in yayımlanmış olduğu demokrasi raporlarından alınmıştır. Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi ise her yıl Property Rights Alliance tarafından yayımlanmakta olup veriler bu kuruluşun web sitesinden alınmıştır. İnsani Gelişme Endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP) tarafından her yıl ülkeler bazında yayımlanmakta olup ülkelerin insani gelişmişlik seviyeleri hakkında bilgi vermektedir. Yine bu verilere UNDP tarafından hazırlanan insani gelişmişlik raporları vasıtasıyla ulaşılmıştır. Açıklayıcı değişkenlere ait verilere ise Dünya Bankası veri tabanından ulaşılmıştır.

Çalışmada tüm değişkenler bazında Avrupa Birliği ülkeleri için 2007 ile 2014 yılları arası veriler tam olarak mevcut olmakla beraber sadece Demokrasi Endeksi’nde Avrupa Birliği ülkelerinin 2007 ile 2009 yıllarına ait değerler bu yıllarda The Economist tarafından rapor yayımlanmadığı için bu veriler kayıp veri niteliğindedir. Bu kayıp verilere yönelik son gözlemin ileri taşınması yöntemiyle veri atanması gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinin demokrasi endeksinde 2006 yılına dair verileri 2007 yılına atanmış, 2008 yılına dair verileri ise 2009 yılına atanarak son gözlemin ileri taşınması yöntemiyle veri atama işlemi gerçekleştirilmiştir. Son gözlemi ileri taşıma yöntemi, birbirine yakın serilerde kullanılabilirlikte olup, demokrasi endeksindeki serilerde veri aralığının yüksek olmaması ve serilerdeki endeks değerlerinin birbirine çok yakın olması bu yöntemin veri atanması kapsamında kullanılabilirliğini uygun kılmıştır (Sezgin ve Çelik, 2013: 570-571).

Çalışmada ilk olarak değişkenlere ait özet istatistikler ortaya konulmuş ve akabinde değişkenlere ait Fisher Phillips ve Perron Panel Birim Kök Testi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modellerine göre tahminler gerçekleştirilmiştir. Hangi modelin geçerli olduğunu test etme adına Hausman Testi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra panel veri analizleri gerçekleştirilmiş, bu analizler gerçekleştirilirken sabit etkiler modelinde grup içi tahmin yöntemcisi referans alınmış, tesadüfi etkiler modelinde ise Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GEKK) tahmin yöntemcisi referans alınarak analiz gerçekleştirilmiştir.

4. UYGULAMA

Tablo 2’de Demokrasi Endeksi kapsamında Avrupa Birliği ülkelerinin 2010-2014 yılları arası demokratik konumları ortaya konulmuştur. Demokrasi Endeksi’nde ülkeler demokrasi endeks skorlarına göre tam demokrasi, kusurlu demokrasi, karma rejim ve otoriter rejim olmak üzere 4 farklı şekilde kategorize edilmektedir. Avrupa Birliği ülkelerine bakıldığında belirli bir kısmının tam demokrasi sınıfı içerisinde yer aldığı belirli bir kısmının ise kusurlu demokrasi sınıfı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Tam demokrasiler demokratikleşmenin en üst seviyede olduğunu nitelendirmek üzere kusurlu demokrasiler ise tam demokrasilerin bir alt seviyesini göstermektedir. Belirtilen yıllar içerisinde Avrupa Birliği ülkelerinin hiçbirinin düşük demokrasi seviyesinin göstergeleri olan karma rejim ve otoriter rejim sınıflandırması içerisinde yer almadığı görülmektedir.

Tablo 2. Avrupa Birliği Ülkelerinin The Economist Demokrasi Endeksine Göre Yıllara Göre Demokrasi Sınıflandırmaları

	2010	2011	2012	2013	2014
Almanya	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Avusturya	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Belçika	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Birleşik Krallık	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Bulgaristan	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Çek Cumhuriyeti	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Danimarka	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Estonya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Finlandiya	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Fransa	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Tam Demokrasi
Hırvatistan	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Hollanda	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
İrlanda	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
İspanya	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
İsveç	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
İtalya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Kıbrıs	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Letonya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Litvanya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi

	Demokrasi	Demokrasi	Demokrasi	Demokrasi	Demokrasi
Lüksemburg	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Macaristan	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Malta	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi	Tam Demokrasi
Polonya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Portekiz	Tam Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Romanya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Slovakya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Slovenya	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi
Yunanistan	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi	Kusurlu Demokrasi

Tablo 3' te ise değişkenlere ait özet istatistik değerleri yer almaktadır. Modelin tahmini gerçekleştirilmeden önce değişkenlerin gözlem sayıları, ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Değişkenlere Ait Özet İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
HDI	224	.8569643	.0391923	.76	.92
DI	224	8.023973	.8033701	6.54	9.88
PRI	224	6.829018	1.082269	4.4	8.7
TOR	224	121.2353	67.85116	45.6	374.1
UR	224	9.318304	4.508733	3.4	27.5
IR	224	2.457821	2.318558	-4.48	15.431
EE	224	5.193996	1.172332	2.948	8.627
HE	224	6.38125	1.695313	2.6	2.6

Özet istatistiklerin belirtilmesinden sonra çalışmada kullanılacak değişkenlerin durağanlığı araştırılmıştır. Bu kapsamda Fisher, Phillips ve Perron Panel Birim Kök Testi gerçekleştirilmiştir. Test sonucunda eğitim harcamaları ve sağlık harcamaları değişkenlerinin düzeyde durağan olduğu tespit edilirken diğer değişkenler birinci farkları alındıktan sonra durağan hale gelmişlerdir. Panel Birim Kök Testine dair sonuçlar Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Fisher, Phillips ve Perron Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenin Adı	Ters χ^2 İstatistik Sonuçları	Durağanlık
DI	1101.4889 (0.0000)	1. Farkta Durağan
PRI	868.2514 (0.0000)	1. Farkta Durağan
TOR	974.6668 (0.0000)	1. Farkta Durağan
UR	373.9759 (0.0000)	1. Farkta Durağan
IR	365.8854 (0.0000)	1. Farkta Durağan
EE	102.1249 (0.0002)	Düzeyde Durağan
HE	234.4303 (0.0000)	Düzeyde Durağan
HDI	805.2734 (0.0000)	1. Farkta Durağan

*Parantez İçerisindeki Değerler Olasılık (prob) değerlerini ifade etmektedir.

Değişkenlerin durağanlığı araştırıldıktan sonra kurulacak olan modelde klasik modelin varlığı araştırılmıştır. Bunun için F testi gerçekleştirilmiş, klasik modelin geçerli olmadığı yani zaman etkilerinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modelde birim etkilerin bulunduğu neticesi elde edilmiştir. Daha sonra sabit etkilerin mi yoksa tesadüfi etkilerin mi geçerli olduğu görebilmek için Hausman testi gerçekleştirilmiştir. Hausman testi sonucunda tesadüfi etkiler modelinin geçerli olduğu

sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5). Tesadüfi etkiler modeli Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GEKK) yöntemi referans alınarak uygulanmıştır.

Tablo 5: Modele Ait Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Sapma	p-değeri
DI	.0114007***	.0037836	0.003
PRI	.0172361***	.002851	0.000
TOR	.0000191	.0000275	0.486
UR	.000631*	.0003323	0.058
IR	-.0008791*	.0005043	0.081
EE	-.0017329	.0021493	0.420
HE	.0035998**	.0017903	0.044
N	28		
R ²	0.7164		
Hausman	0.6119		

***: %1 Anlamlılık Düzeyi

** : %5 Anlamlılık Düzeyi

*: %10 Anlamlılık Düzeyi

Analiz gerçekleştirildikten sonra elde edilen sonuçlar için Tablo 5'e bakıldığında demokrasi endeksi (DI) değişkeninin katsayısına bakıldığı zaman insani gelişmişlik ile pozitif yönlü ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda p değerine bakıldığı zaman %1 anlam düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin demokratikleşme düzeyleri arttıkça insani gelişmişlik seviyeleri artmaktadır.

Mülkiyet hakları (PRI) değişkeninin katsayısına bakıldığında pozitif olduğu görülmektedir. Aynı zamanda p değeri elde edilen sonucun %1 anlam düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde mülkiyet haklarının korunması ve güçlendirilmesi insani gelişmişlik düzeyini artırmaktadır.

Açıklayıcı değişkenlerden ticari açıklık oranı (TOR) değişkenin katsayısına bakıldığı zaman katsayının işaretinin pozitif olduğu görülmektedir. Ticari açıklık oranı arttıkça insani gelişmişlik düzeyi artmaktadır. Fakat p değerine bakıldığı zaman sonucun istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir.

İşsizlik oranı (UR) değişkeninin katsayısının işaretine bakıldığı zaman beklenenin aksine pozitif olduğu görülmektedir. Yani Avrupa Birliği ülkelerinde işsizlik oranı arttıkça insani gelişmişlik düzeyi de artmaktadır. Çıkan sonucun p değerine bakıldığı zaman ancak %10 anlam düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Enflasyon oranı (IR) değişkeninin katsayısının yönüne bakıldığı zaman negatif yönlü olduğu görülmektedir. Enflasyon oranı arttıkça insani gelişmişlik düzeyi Avrupa Birliği Ülkeleri kapsamında azalmaktadır. P değeri ise ancak &10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonucu temsil etmektedir.

Kamu eğitim harcamaları (EE) değişkeninin katsayısının işaretine bakıldığı zaman beklenenin aksine negatif yönlü olduğu görülmektedir. Kamu eğitim harcamaları arttıkça insani gelişmişlik düzeyi azalmaktadır. Aynı zamanda sonuç istatistiksel olarak anlamsızdır.

Kamu sağlık harcamaları (HE) değişkeninin katsayısının pozitif olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği Ülkeleri'nde kamu sağlık harcamaları arttıkça insani gelişmişlik seviyesi artmaktadır. Aynı zamanda sonuç istatistiksel olarak %5 anlam düzeyinde anlamlıdır.

5. SONUÇ

Yapılan çalışmada Avrupa Birliği ülkelerinde 2007-2014 yılları arasında demokrasinin göstergelerinin insani gelişme üzerine olan etkisi araştırılmıştır. Bu kapsamda dengeli panel veri analizi, panel tesadüfi etkiler modeli çerçevesinde tahmin edilmiştir. Tahmin edilen modelde demokrasi göstergeleri olarak demokrasi endeksi ve mülkiyet hakları endeksi değişkenleri kullanılmış olup

literatürdeki çalışmalardan faydalanılarak enflasyon oranı, işsizlik oranı, ticari açıklık oranı, kamu sağlık harcamaları ve kamu eğitim harcamaları gibi açıklayıcı değişkenlere yer verilmiştir.

Demokrasinin göstergeleri kapsamında ele alınan değişkenlere ait sonuçlar literatürdeki baskın görüşle uyumlu olarak beklenen yönde sonuç ortaya koymuşlardır. Demokrasi endeksi (DI) ve mülkiyet hakları endeksi (PRI) değişkenlerine ait katsayılar pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. Elde edilen sonuçlar yüksek düzeyde anlamlılığı temsil etmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde demokrasinin göstergelerinin insani gelişmeyi olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Demokrasi seviyesi yükseldikçe ve mülkiyet haklarının korunması ve güçlendirilmesi arttıkça bu ülkelerde insani gelişmişlik düzeyi artmaktadır. Bu sonuç aynı zamanda literatürdeki benzer çalışmalardaki sonuçlarla da uyumludur.

Açıklayıcı değişkenlere bakıldığında ise işsizlik (UR) ve eğitim harcamaları (EE) değişkenlerinin katsayılarının yönünün beklenen yönde olmadığı görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde işsizlik artsa bile insani gelişme de artış göstermektedir. Bu durum Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunun yüksek refah seviyelerine sahip olmasıyla açıklanabilir. İşsizlik artsa bile Avrupa Birliği ülkeleri bunu tolere edebilmektedir. İnsani gelişmişlik seviyeleri artmaktadır. Çıkan sonuç ancak %10 anlam düzeyinde anlamlıdır. Yine Avrupa Birliği ülkelerinde eğitim harcamalarının arttıkça insani gelişmişlik düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu sonuç istatistiksel olarak anlamsızdır.

Ticari açıklık oranı (TOR), enflasyon oranı (IR) ve sağlık harcamaları (HE) değişkenlerinin katsayılarının işaretleri beklediği pozitif yönde sonuç vermiştir. Ticari açıklık oranı değişkenine dair sonuç istatistiksel olarak anlamsız iken enflasyon oranı ve sağlık harcamaları değişkenlerine dair sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır. Avrupa Birliği ülkelerinde enflasyon arttıkça insani gelişmişlik düzeyi azalmaktadır. Bununla beraber Avrupa Birliği ülkelerinde kamu sağlık harcamaları arttıkça insani gelişmişlik düzeyi artmaktadır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar, insani gelişmişlik ve dolayısıyla refah üzerinde demokrasinin önemli bir etkisinin olduğunu işaret etmektedir. Demokrasiye ilişkin göstergeler olumlu yönde seyir gösterdikçe Avrupa Birliği ülkelerinde insani gelişmişlik düzeyi artış göstermektedir. Avrupa Birliği ülkelerindeki insani gelişmişlik ve dolayısıyla refah seviyesinin yüksek oluşunda bu ülkelerin demokratik değerlere bağlı oluşunun ve aynı zamanda mülkiyet haklarını garanti eden, koruyan ve mülkiyet haklarını güçlendiren bir anlayışa sahip olmanın önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Buna göre yüksek insani gelişmişlik seviyelerine ulaşmak isteyen az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler demokratik değerleri benimsemeli, hukukun üstünlüğünü ön plana almalıdır. Belirli bir politik kültüre sahip olmalı ve politik istikrarın tesisine önem vermelidir. Bireylerin hak ve özgürlüklerini temin etmeli ve korumalı, aynı zamanda bireylerin ekonomik özgürlüklerini temsil eden mülkiyet haklarını garanti etmeli ve bu mülkiyet haklarının korunma düzeyini artırmalıdır. Bireyler kendilerini özgür ve güvende hissetmelidir.

KAYNAKÇA

- Annaka, S. ve Higashijima, M. (2017). Democratization and Human Development, o 1712, Working Papers, Waseda University, Faculty of Political Science and Economics.
- Berggren, O. (2012). 'Democracy and Development A Cross-National Analysis' , Lund University Bachelor of Science in Development Studies Department of Political Science, STVK12 Bachelor's Thesis Supervisor: Teresia Rindeljäll Spring 2012.
- Gerring, J., Thacker, S.C ve Alfaro, R. (2012). 'Democracy and Human Development', The Journal of Politics, Vol. 74, No. 1, January 2012, Pp. 1-17.
- Gerring, J., Knutsen, C.H. Skaaning, S.E, Teorell, J. Maguire, M, Coppedge, M. ve Lindberg, S. (2015). "Electoral Democracy and Human Development." V-Dem Institute Working Paper, 1-51.
- Gülel, F.E. , Çağlar, A., Kangallı Uyar, S.G. , Karadeniz, O. , ve Yeşilyurt, E. (2017). Türkiye'de İllere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 208- 216.
- Gürses, D. (2009). 'İnsani gelişme ve Türkiye'. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 339-350.

- Imandoust, S.B. ve Montazeri, S. (2013). Democracy and Human Development Case Study: OPEC member countries, International Journal of Engineering Research and Applications (IJERA) ISSN: 2248-9622 www.ijera.com Vol. 3, Issue 3, May-Jun 2013, pp.1441-1447.
- Kudamatsu, M. (2012) "Has democratization reduced infant mortality in sub-Saharan Africa?" Journal of the European Economic Association Vol. 10:1294-1317.
- Miller, M. K. (2015) "Electoral Authoritarianism and Human Development" Comparative Political Studies Vol. 48:1526-1562.
- Olson, M., 2003. "Dictatorship, Democracy, and Development", pp. 115-135 in Knack, Stephen (ed.), Democracy, Governance, and Growth. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Pehlivanoglu, F. ve Alabaş, M.M. (2017). 'Kurumların İnsani Gelişme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği (1996-2014)', Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi--- Cilt 17, Sayı:3, 35-53.
- Ross, M. L. (2006) "Is Democracy Good for the Poor?" American Journal of Political Science Vol. 50:860-874.
- Saha, S. ve Zhang, Z. (2012). The Impact of the Interaction between Economic Growth and Democracy on Human Development: Cross-National Analysis, ECU Publications 2012, Proceedings of Human Development and Capability Association (HDCA) Annual Conference. (pp. 12). Jakarta, Indonesia.
- Sezgin E. ve Çelik Y.(2013). Veri madenciliğinde kayıp veriler için kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması, Akademik Bilişim Konferansı, Akdeniz Üniversitesi, 23-25 Ocak 2013.
- Tsai, Ming-Chang, 2006. "Does Political Democracy Enhance Human Development in Developing Countries?", American Journal of Economics and Sociology, Vol. 65, No. 2, pp. 233-268.
- Uzun, M. (2009). Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Gelişme, cumhuriyet üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi, 23(1), 291-308
- Welzel, C. Ve Inglehart, R. (2001.), Human Development and the Explosion of the Democracy: Variations of Regime Change across 60 Societies, Discussion Paper FS III, Wissenschaftszentrum Berlin für Socialforschung (WZB), Berlin: 1-202.
- Yalçın, A.Z. ve Çakmak, F. (2016), "Türkiye'de Kamu Sağlık Harcamalarının İnsani Gelişme Üzerine Etkisi", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 30(4), 705-723
- Yalman, İ.N , Sandalcılar, A.R ve Demirkoparan, F. (2011). Özgürlükler ve Ekonomik kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye, Atatürk Ü. İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 2011.